

Boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonida o'quvchiga ta'lim-tarbiya berishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modelining ahamiyati

Мамараимова Шохиста Кузибаевна

Самарқанд шаҳар 34-умумтаълим мактабнинг
бошланғич синф ўқитувчиси

Аннотация: Ushbu maqolada, boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonida o'quvchiga ta'lim-tarbiya berishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modelining ahamiyati yoritilgan. Ta'lim orqali inson va fuqaroning zamonaviy jamiyatga takomillashuvi hamda har tomonlama kirishuvi, shuningdek, zamonaviy bilimlar darajasi, shaxsning milliy va dunyoviy madaniyati integratsiyasi masalalari amalga oshiriladi.

Калит so'zlar: ta'lim, madaniyat, integratsiya, ta'lim-tarbiya, altruistik, ta'lim modeli, zamonaviy jamiyat, ilm-fan, differentsiatsiya, nutqli faoliyat.

XXI asrda dunyoning rivojlangan davlatlarida ta'lim mazmunini modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish masalasiga asosiy e'tibor qaratilmoqda. Bugungi tez va o'zgaruvchan hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari rivojlangan davrda yosh avlodni yuksak ma'naviyatli va intellektual rivojlangan shaxs qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish tobora ortib bormoqda. Buning eng kata sabablaridan biri shuki, bugungi kunga qadar an'anaviy ta'limda o'quvchilar faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish esa ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topish, mustaqil o'rganish va fikrlash, tahlil qilish, hatto yakuniy xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishga o'rgatadi. O'qituvchi esa bu ta'lim jarayonida shaxs rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi.

Yurtimizda ta'lim-tarbiya tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar haqiqiy ma'noda bir-ikki yillik yoki qisqa davrda samaraga erishishga qaratilgan ish emas, balki chin ma'noda bir necha yuz yillarga tatiydigan o'zgarish bo'ldi, desak

xato bo‘lmaydi. Bu prezidentimizning kelajagimiz, kelajak avlodimiz haqida qayg‘urib, yurtimizning barcha farzandlari – mening farzandlarim, ular bizlardan ko‘ra kuchli, bilimli va albatta baxtli bo‘lishlari kerak, degan g‘oyasi zamirida donishmandlarcha siyosat yotganini ko‘rsatadi.

Bugungi zamon o‘qituvchi va o‘quvchi oldiga katta talablar qo‘ymoqda, bu talablarning asosiysi-darsning samaradorligi, sifatliligi, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalariga maktablardagi turli xil o‘quv mashg‘ulotlari, ularni tashkil qilinishi va u orqali o‘quvchilarni turli bilim va ko‘nikmalarni egallab olishidir. Bugungi kun talabidagi darsni tashkil qilishda zamonaviy axborot texnologiyalarining o‘rni beqiyosdir. Chunki, ular orqali multimedia, animation, grafika, diafilm, video filmlardan foydalanish dars jarayonini yanada qiziqarli bo‘lishiga yordam beradi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini darsga qiziqtirishda yangi pedagogik texnologiyalarning ahamiyati katta bo‘lib, asosan, ko‘rgazmali qurollar, turli interfaol o‘yinlarni pedagogik texnologiyalar asosida dars mashg‘ulotlari qiziqarli va oson kechadi.

Ta‘lim orqali inson va fuqaroning zamonaviy jamiyatga takomillashuvi hamda har tomonlama kirishuvi, shuningdek, zamonaviy bilimlar darajasi, shaxsning milliy va dunyoviy madaniyati integratsiyasi masalalari amalga oshiriladi. Bu tamoyilning asosiy jihatlardan biri hamkorlik pedagogikasi kattalarning (o‘qituvchi, ota-ona, o‘quvchi) oldiga ta‘lim-tarbiya jarayonida muloqotining “altruistik” uslubini qo‘llash zaruriyatini qo‘yadi. “Altruistik” uslub bu- o‘zining shaxsiy qiziqishlarini emas, balki boshqalar manfaati uchun harakat qilishdir. Bu jihat – pedagog bolaning ustidan hukmronlik qilishdan, uni nazorat qilish, zo‘ravonlik, kuch ishlatmasdan voz kechib, o‘quvchiga uning xohish-istagiga ko‘ra erkin tanlash huquqini beradi.

Pedagogik hamkorlikning asosiy holatlari – ta‘limga tarbiyachi va bolaning o‘zaro ijodiy hamkorligi sifatida munosabatda bo‘lishi tamoyilida: majburlamasdan o‘qitish foydalanishi (tayanch signallar), o‘zini-o‘zi tahlil qilish, o‘quvchi va otalar hamkorligi, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limni o‘z ichiga oladi.

Yana bir muhim tamoyillardan biri bu- ijtimoiy pedagogik yondashuv tamoyili bo‘lib bu-bolaning tengqurlari va kattalar bilan musosabatining o‘zaro hurmat doirasida bo‘lishi bolaning tizimli o‘zaro munosabatlarida o‘zining “Men” mezonini bo‘yicha shaxsiy rivojlanishining ijtimoiy faolligi ko‘rsatkichida muhim omil hisoblanadi.

Boshlang‘ich sinflarda dars jarayonida qo‘llaniladigan yana bir muhim metodlardan biri - tarbiya metodlaridir. Tarbiya metodi – tarbiya maqsadiga erishishning yo‘li. Maktab amaliyotiga tatbiq etilganda bu metod tarbiyalanuvchi ya‘ni o‘quvchilarning ongi, irodasi, tuyg‘ulari va xulqiga ta‘sir etuvchi usul. O‘quvchilarga dars mashg‘ulotlarini o‘qitish ya‘ni ta‘lim berish bilan birgalikda, o‘quvchilarga tarbiya jarayonini ham birdek olib borish lozim. Ta‘lim – tarbiya so‘zi bir-biriga uzviy bog‘liq. Shuning uchun ham o‘quvchilarga tarbiya berish jarayoni uning o‘qituvchisi tomonidan amalga oshiriladi. Tarbiya metodlari quyidagilar: 1. Ijtimoiy ongni shakllantiruvchi metodlar; 2. Odatlantirish va faoliyatda mashqlantirish metodlari.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, shaxsning ta‘lim-tarbiya sohasidagi faolligi, uning chinakam fuqaroviy munosabati, demokratik islohotlarga intiluvchanligi belgilangan maqsadlarga tezroq erishishning muhim omilidir. “Ta‘lim-tarbiya” ong mahsuli, lekin ayni vaqtda ong darajasi va uning rivojini ham belgilaydigan omildir. Zero, ta‘lim tizimini o‘zgartirmasdan turib ongni o‘zgartirib bo‘lmaydi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi №1. T.: Qomuslar bosh tahririyati, 2000. 67- b.
2. O‘zbek pedagogikasi antologiyasi. Tuzuvchilar: Hoshimov K., Ochil S, -T.: «O‘zbekiston», 1999. -46b.
3. Quvvatov N, G‘oziyev E. Vatanparvarlik his-tuyg‘usini baholash mezonlari. // Xalq ta‘limi, 1997 y, 2-son, .4-9-b.
4. Ibragimov X. I., Abdullayeva SH. A. Pedagogika. O‘quv qo‘llanma.-T.: «Fan», 2004. 188 b.
5. Milliy istiqlol g‘oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar -T. :YAngi asr avlodi, 2001.184b
6. Munavvarov A. Q. Oila pedagogikasi.-T.: «O‘qituvchi», 1994.- 137 b.
7. Munavvarov A. Q. Pedagogika. -T.: «O‘qituvchi », 1994. 174 b.